

Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi

Journal of Academic Language and Literature

[Cilt/Volume: 9, Sayı/Issue: 3, Kasım/November 2025]

Eray ALPYILDIZ

<https://orcid.org/0000-0002-8967-4612>

Dr.

erayalpyildiz@gmail.com

Konuşma Engelliliği, Edebiyat ve Müzik İlişkisinde Taklitli Bir Türkü: Kediyi Koydum Torbaya

*The Folk Song Based on Mimicry in the Relationship
between Speech Impairment, Literature and Music: Kediyi
Koydum Torbaya*

Araştırma Makalesi | *Research Article*

Geliş Tarihi | *Date Received*: 20.09.2025

Kabul Tarihi | *Date Accepted*: 09.11.2025

Yayın Tarihi | *Date Published*: 23.11.2025

Atf | *Citation*

Alpyıldız, E. (2025). Konuşma Engelliliği, Edebiyat ve Müzik İlişkisinde Taklitli Bir Türkü: Kediyi Koydum Torbaya. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 9(3), 2113-2131. <https://doi.org/10.34083/akaded.1787800>

Alpyıldız, E. (2025). The Folk Song Based on Mimicry in the Relationship between Speech Impairment, Literature and Music: Kediyi Koydum Torbaya. *Journal of Academic Language and Literature*, 9(3), 2113-2131. <https://doi.org/10.34083/akaded.1787800>

Makale Bilgisi | *Article Information*

Değerlendirme <i>Review Reports</i>	Çift Taraflı Kör Hakemlik (İki İç Hakem+İki Dış Hakem) <i>Double-blind. (Two External Referees)</i>
Etik Beyan <i>Ethics Statement</i>	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde etik ilkelere uyulmuştur <i>Ethical principles were followed during the preparation of this study</i>
Etik Kurul Belgesi <i>Ethics Committee Approval</i>	Makale, Etik Kurul Belgesi gerektirmemektedir <i>Article does not require an Ethics Committee Approval.</i>
Etik Bildirim <i>Complaints</i>	adeddergi@gmail.com
Çıkar Çatışması <i>Conflicts of Interest</i>	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir <i>The Author(s) declare(s) that there is no conflict of interest</i>
Benzerlik Taraması <i>Similarity Checks</i>	Yapıldı <i>Yes - iThenticate</i>
Telif Hakkı ve Lisans <i>Copyright&License</i>	Yazarlar, dergide yayımlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler. Bu çalışma Atf-GayriTicari 4.0 Uluslararası lisansı altında yayımlanır <i>Authors publishing with the journal retain the copyright. This work is licensed under Attribution-NonCommercial 4.0 International</i>

© Eray ALPYILDIZ | Creative Commons [Attribution-NonCommercial 4.0 International](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/)

Öz

İnsanlığın çarpıcı bir gerçekliği olan engelliliğe atfedilen anlamlar zamana ve mekâna göre değişmiştir. Engellilik evrensel olarak acınasılık, zayıflık, acizlik ve masumiyet gibi stereotiplerinin yanında olağanüstü yeteneklere sahip kişi veya süper kahraman olarak da boyutlandırılmıştır. Engelliliğin yine belli başlı stereotiplerle mizahın, eğlencenin ve gülmenin aracı olarak kullanılması da engelliliğin çok çeşitli bir şekilde yapılandırılabilceğini göstermiştir. Bu açıdan körlük, sağırılık, dilsizlik, topallık, cücelik ve kekemelik gibi engellilik türleri oyun, dans, müzik ve edebiyat gibi çeşitli kültürel alanlarda, söz ve/veya hareket komiğine bağlı olarak mizahi çerçevede işlenmiştir. Bahsedilen olgular, folklor ve engellilik arasındaki güçlü ilişkiyi çerçevelemesinin yanı sıra engelliliğin kültürel olarak inşa edilebilirliğini bize göstermiştir.

Bu makalede engelliliğin veya bir engellilik türü olan kekemeliğin kültürel olarak inşa edilebilirliği veya nasıl yapılandırıldığı, kekemeliğin veya kekeme insanların konuşma taklidine dayalı olarak üretilen ve icra edilen Kediye Koydum Torbaya adlı eğlence-güldürü türküsü örneğinde çözümlenmiştir. Bu açıdan ilk olarak engelliliğe dair teorik yaklaşımlar açıklanmış; daha sonra folklor ve engellilik ilişkisi ele alınarak araştırmannın teorik zemini güçlendirilmiştir. Bununla birlikte kekemeliğin, müzikle ve özellikle edebiyatla ilişkisi üzerinde durularak Türk kültüründe kekemeliğin taklidiyle oluşturulan önemli şiir örneklerine (kekemenâmeler) yer verilmiştir. Çalışmanın ilerleyen ve asıl bölümünde ise kekemeleri taklit ederek icra edilen Kediye Koydum Torbaya türküsü, yapısal açıdan çözümlenmiş; kekemeliğin, edebiyat ve müzik çerçevesinde nasıl temsil ve tasvir edildiği incelenmiştir. Farklı bir ifadeyle kekemelerin nasıl türkü-şarkı söylediklerinin veya söyleyebileceklerinin taklitli olarak yansıtıldığı Kediye Koydum Torbaya türküsü, bir konuşma engelliliği türü olan kekemelik ve mizah ilişkisi kurularak irdelenmiştir. Bu doğrultuda kekeme taklidine dayanan Kediye Koydum Torbaya türküsünün mizah ve eğlenceyi oluşturan boyutları, mizahtaki uyumsuzluk ve üstünlük kuramları bağlamında analiz edilmiştir. Folklor ve engellilik ilişkisinin çerçvelendiği bu makalede, son yıllarda beşerî bilimler alanında engelliliğin yoğunlaşan kültürel araştırmalarına bir katkıda bulunulması amaçlanmıştır. Bu bağlamda kekemelik özelinde, engelliliğin -kendi gerçekliğinin ötesinde- sosyal ve kültürel olarak inşa edilebilen bir olgu olabileceği gösterilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Folklor; engellilik; kekemelik; edebiyat; müzik; mizah.

Abstract

In this paper, the cultural constructibility of disability (stuttering) or how it is culturally constructed was analyzed in the example of the entertainment-comedy folk song titled Kediye Koydum Torbaya, which has produced and performed based on the speech imitation of stuttering. In this respect, firstly theoretical approaches to disability were included and then the theoretical basis of the research was strengthened by addressing the relationship between folklore and disability. In addition, the relationship between stuttering and music and especially literature was emphasized, and important Turkish poetry examples (kekemenâme) created by imitating stuttering in Turkish culture were included. In the main and subsequent parts of the study, the folk song called Kediye Koydum Torbaya, which was performed by imitating stuttering, was

structurally analyzed. In addition, how stuttering has represented and depicted in the context of literature and music has examined. In other words, the folk song *Kediye Koydum Torbaya*, which was an imitative reflection of how stutterers sing or can sing folk songs, was examined by establishing the relationship between stuttering, which has a type of speech disability, and humor. In this context, the humorous and entertaining dimensions of the folk song *Kediye Koydum Torbaya*, which is based on the imitation of stuttering, were examined in the context of the theories of incongruity and superiority in humor. This paper, which frames the relationship between folklore and disability, aims to contribute to the cultural studies of disability in the field of human sciences, which have intensified in recent years. In this context, it has been shown through the example of stuttering that disability can be a culturally constructed phenomenon beyond its own reality.

Keywords: *Folklore; disability; stuttering; literatüre; music; humor.*

“Kekemelik, tekrar kekelememeye çalışarak yaptığınız şeydir”.

(Stuttering is what you do trying not to stutter again)

[Psikolog Wendell Johnson]

Giriş

Engellilik, doğuştan ve sonradan olan fiziksel farklılıkları, ruhsal hastalıkları, kronik ve akut hastalıkları, ölümcül ve bulaşıcı hastalıkları, geçici ve kalıcı yaralanmaları vb. çok çeşitli zihinsel ve bedensel özellikleri kapsayan bir olgudur (Straus, 2006, s. 116). İnsanlık tarihinin büyük bir bölümünde engellilik “ilahi hoşnutsuzluğun bir işareti, tanrının gazabı ve doğal kalıcı bir olgu” (Straus, 2006, s. 113) şeklindeki olumsuz bir algıyla kendisini göstermiştir. İlerleyen yüzyıllarda engellilik, “normatif bir standarttan sapma olarak anlaşılmaya başlanmıştır; ne doğal ne de kalıcı, olası bir telafiye tabii” (Straus, 2006, s. 113) bir insanlık gerçeği olarak görülmüştür. Farklı bir ifadeyle engelliliği, “bireysel bedenlerin bir patolojisi”, “bireysel bir yük” ve “kişisel trajedi” (Strauss 2006, s. 115), “bireysel biyomedikal bozukluklar” (Cureton ve Wasserman, 2020) veya “biyomedikal normlardan bir sapma” (Riddle, 2020, s. 231) olarak gören yaklaşımlar büyük ölçüde dönüşüme uğramıştır. Günümüzde ise engellilik, “biyolojik temeline ve gerçekliğine ek olarak (veya bunlara rağmen), sosyal ve kültürel olarak inşa edilen çarpıcı bir olgu” (Howe, 2020, s. 1) olarak değerlendirilmeye başlanmıştır. Bu bağlamda “sosyal yapılandırmacılık (social constructionism) ve bedenin yeni gerçekliği” (Siebers, 2006a) yaklaşımlarıyla yeniden tanımlanan engellilik, son yirmi-yirmi beş yılda beşerî bilimlerin önemli bir çalışma alanı olmuştur. Başka bir ifadeyle engelliliği, normal sağlık standartlarına göre bir eksiklik olarak görüp teşhis ve tedavi arayan tıbbi modelin aksine beşerî bilimlerde engellilik çalışmaları, insan çeşitliliğini ve farklılığını anlama amacıyla engelliliğin toplumsal, kültürel ve politik anlamlarını araştırmaya başlamıştır (Howe, vd. 2016, s. 1). Disipliner yapısı gereği “benzersiz bir kavşak” (Briggs, 2008, s. 102) durumunda bulunan folklorun,

engellilikle ilişkisi ve engellilik çalışmalarına disiplinlerarası çerçevede katkısı bağlamında son dönemde folklorik bakış açılarının yansıtıldığı çalışmalar dikkat çekmektedir.¹

Zihinsel ve fiziksel olarak farklı gerçeklik gösteren bir varlığın (engelli beden) sosyal ve kültürel zeminde tasvir ve temsil edilmesinin çok uzun bir geçmişi bulunmaktadır. Başka bir ifadeyle engelli beden(ler) veya engellilik, sanatta ve kültürel unsurlarda sıklıkla kullanılan bir tema-ürün-unsur olagelmıştır. Bu açıdan “engelli insan, kültürel ürünlerde veya temsillerde “prototipik bir kişi” (Strauss 2006, s. 116) olarak kurgulanmıştır. Başka bir ifadeyle (ve tabiri caizse) “engellilik, binlerce yıldır son derece değerli bir kültürel meta olmuştur” (Couser, 2006, s. 399). Dünyanın ve insanlığın bu çarpıcı gerçekliğinin mit, efsane, masal, destan, hikâye, atasözü, deyim, oyun, dans başta olmak üzere pek çok alanda tasvir ve temsil edilmesi, folklor ve engellilik ilişkisini belirginleştirmektedir. Bu ilişki çerçevesinde engelliliğin kültürel imgeleri, engellilik türlerinin yanı sıra anlatım-gösterim türü ve tutumuna göre şekillenen belli başlı stereotiplere sahiptir. Genel olarak “engellilik günahkarlığı, kötülüğü, ucubeliği, acınasılığı, zayıflığı ve masumiyeti vurgulayabileceği gibi insanüstü güçleri olan süper sakat bir kahramana veya kehanet yetenekleri üst düzey kör bir kâhine işaret edebilir” (Howe 2020, s. 3). Bunun yanı sıra körlük, sağırlık, topallık, kekemelik, cücelik gibi engellilik türleri, söz ve/veya hareket komiğine bağlı olarak mizahi çerçevede yapılandırılabilir. T. Siebers (2006b, s. 736) tarafından da belirtildiği üzere halk mizahı, engelli insanlara özel bir yer ayırır. Bu açıdan engellilik türleri, mizah konusunda çok zengin bir katalogdur.

Türk kültüründe de bahsedilen engellilik türleri, söylemelik-anlatmalık-konuşmalık-seyirlik/oyunmalık türler içerisinde bir eğlence unsuru olarak mizahi amaçlı tasvir ve temsil edilemektedir. Bu bağlamda bu çalışmada folklor ve konuşma engelliliği ilişkisi, bir türkü örneğinden hareketle incelenecektir. Daha geniş bir ifadeyle bir engellilik türü olan kekemeliğin veya kekeme insanların konuşma taklidine dayalı olarak üretilen ve icra edilen Kediye Koydum Torbaya türküsü, söz konusu engelliliğin edebiyat ve müzik çerçevesinde nasıl temsil ve tasvir edildiği açısından çözümlenecektir. Kekeme taklidine dayanan Kediye Koydum Torbaya türküsünün mizah ve eğlenceyi oluşturan boyutları, mizahtaki uyumsuzluk ve üstünlük kuramları bağlamında analiz edilecektir. Bu doğrultuda kekemelik özelinde, engelliliğin -kendi gerçekliğinin ötesinde- kültürel olarak inşa edilebilen bir olgu olabileceği ortaya konulacaktır.

1. Araştırmanın Teorik Çerçevesi

Dünya folklor tarihinde engellilik halk anlatıları, oyunları ve dansları başta olmak üzere pek çok türde sık kullanılan temalardan veya unsurlardan biri olmuştur. Mitchell ve Snyder (2006, s. 205) engelliliğin edebi ve görsel anlatılarda bu şekilde yaygın olarak işlenmesini, “anlatı protezi” [narrative prosthesis] şeklinde teorileştirmiştir. Bu görüşe göre engellilik “sürekli söylemsel bağımlılığı oluşturan stok özellik [stock feature] ve

¹ Trevor J. Blank ve Andrea Kitta (2015) tarafından editörlüğü yapılan çalışma; Journal of American Folklore’un 2024 yılındaki Special Issue: Folklore Studies and Disability adlı özel sayısı son dönemde dikkat çeken gelişmelerdir. (Ayrıca bakınız, Cleto, 2018; Prahlad, 2024).

fırsatçı bir metaforik araçtır”. Başka bir ifadeyle bu yaklaşım anlatının icadı, karakterizasyon ve olay örgüsü gibi unsurlarda edebi anlatıların engelliliğe -koltuk değneği gibi- bağımlılığını ileri sürmektedir. Yine bu yaklaşımda engellilik, anlatılar için bir ilham kaynağı olarak görülmektedir.

Folklor disiplininin engellilikle ilişkisinin teorik çerçevesi ise başlıca iki boyutta incelenebilir. Bunlardan birincisi engelliliğin folklor ürün, olay ve süreçlerine konu olması, işlenmesi ve alımlanması; ikincisi ise küçük grup veya grup temelli folklor yaklaşımı doğrultusunda ayrı bir kategoriye alınıp incelenebilecek engelli folklorudur. Folklor ve engellilik konusunda² uluslararası ve ulusal düzeyde gerçekleştirilen çalışmaların büyük çoğunluğu birinci boyuta ait olmuştur. (Bu konuda bakınız: Cleto 2018; Prahlad 2024). Bu durumun başlıca sebebi, ikinci boyutun hassasiyet oluşturan yapısıdır. Engelliliğe ve engellilere damgalanmış bir kimlik, marjinal bir grup veya bir grup özelliği atfeden bu boyut, pek çok akademisyenin çekindiği bir durum yaratmıştır. Trevor J. Blank ve Andrea Kitta’ya (2015, s. 4-5) göre “tarihsel olarak folklor araştırması, öznel dezavantajlı öteki [disadvantaged other] olarak ve folklorcunun rolünü, onları kurtarmaya çalışan kurtarıcı olarak teşhis etmiştir”. Blank ve Kitta (2015) bu tür insanları bilgi veren veya başka türlü halk olarak teşhis etmenin onları kurtarılması, korunması veya bir ses verilmesi gereken bir birey veya grup olarak çerçeveye geçmesini ve onlara bir öteki veya normal olmayan bir etiket yapıştıracağını ifade etmektedir. Onlara göre bu tür etnografik çalışmalarda araştırmacının acı deneyimlerle yüzleşme olasılığı, damgalama³ ihtimali ve engelli bireylerin kendilerini başkalarına rahat ve açık bir şekilde açamama durumu, engelli kimliği ve grup temelli çalışmaların önündeki büyük zorlukları işaretlemektedir. Bu çalışmada ise ele alınan örneğin yapısından kaynaklı olarak birinci boyutta konuya yaklaşılmıştır.

Bu çerçevede engellilik ve müzik ilişkisinden de bahsetmek gerekmektedir. Müzikologlar ve etnomüzikologlar tarafından engellilik ve müzik ilişkisi, başlıca üç boyutta incelenmektedir. Bunlardan birincisi, engelli kişilerin müzik deneyimlerine odaklanmaktadır. Bu bağlamda engellilerin müzik yeteneklerinin yanı sıra engelliliklerinin müzik yapımlarında oynadığı rol araştırılmaktadır. İkinci olarak ise müzik eserlerindeki engellilik temsilleri incelemektedir. Bu açıdan engelli bedenlerin (dramatik) müzikte nasıl tasvir edildiği veya müzik eserlerinin engellilik merceğinden nasıl işlediği araştırılmaktadır. Üçüncü olarak ise müzik bilim insanlarının, engellilik alanındaki çalışmaları, kendi disiplinlerini ve mesleklerini incelemek için kullanmalarını içermektedir (Howe 2020, s. 1-6).

Bu çalışmada ele alınan Kediye Koydum Torbaya türküsü, doğrudan engelli (kekeme) deneyimine veya icrasına dayanan bir örnek olmadığından ikinci kategoriye girmektedir. Farklı bir ifadeyle, kekemeliğin taklidine dayalı olarak üretilen ve icra edilen bu türkü

² Folklor ve engellilik çalışmaları (disability studies) konuşma, sosyolinguistik, müzik ve tarih alanlarında keşifmektedir. (Bu konuda bakınız: Prahlad, 2024).

³ Joseph N. Straus (2006, s. 119) Erving Goffman’ın Stigma/Damga kuramına atfen engelliliği genel olarak “kültürel olarak damgalanmış herhangi bir bedensel farklılık” olarak tanımlamaktadır.

örneğinden hareketle engelliliğin (kekemeliğin) kültürel ürünlerde nasıl ve ne şekilde tasvir edildiği; bu doğrultuda engelliliğin (kekemeliğin) kültürel olarak inşa edilebilirliğinin boyutları, bu çalışmada araştırılan ve çözümlenen önemli hususlardır.

2. Bir Engellilik Türü Olarak Kekemelik ve Edebiyat

Kekemelik, konuşmanın olağan akıcılığını bozan bir dizi tekrar, uzatma ve duraklamadan oluşan bir engellilik türüdür. Başka bir ifadeyle sesleri üretmenin fiziksel zorluğuyla akıcı bir şekilde iletişim kuramama durumudur. Konuşma üretmede karşılaşılan bu sorunlar kekeme kişilerde hayal kırıklığı, utanç gibi olumsuz duygulara yol açabilmektedir. Göz kırpma, çene titremesi, yüz buruşturma, baş sallama veya diğer istemsiz hareketler kekemeliğe ilişkili veya kekemelik sırasında ortaya çıkan ikincil davranışlardır (Brignell vd. 2020; Harrison 2011, s. v; Bailey vd. 2015, s. 15). Tüm bu durumların bizim için önemli olan tarafı ise kekemeliğin sosyal ve kültürel inşasında önemli nörolojik, psikolojik ve fiziksel faktörler olmalarıdır. Diğer bir ifadeyle bu faktörler, kekemeliğin kültürel olarak yapılandırılmasının temel taşlarıdır. Bu faktörlerden hareketle veya ilhamla çeşitli karakterler ve kültürel ürünler meydana getirilebilmektedir. Bu bağlamda edebiyat diğer engellilik türleri gibi kekemeliğin de sosyal ve kültürel olarak inşa edilebileceğini gösteren önemli bir alandır. Türk kültüründe kekemeliğin kültürel olarak inşa edilebilirliği ve edebiyat ile ilişkisi bağlamında önemli şiir örneklerine rastlanmaktadır. Bunlar, Lisân-Pepegî (Kekeme Dili) veya kekemenâme gibi çeşitli adlarla anılan şiirlerdir.

2.1. Lisân-ı Pepegî (Kekeme Dili) veya Kekemenâme

Türk edebiyatında kekeme insanların konuşmalarını takliden yazılmış şiirlerdir. Şiir içerisindeki bazı kelimelerin hecelerinin tekrarına dayalı bu şiirlere lisân-ı pepegî, kekeme dili, kekemenâme, pelteknâme, pepenâme denilmektedir.⁴ Bu tarz şiirlerde genellikle kelimenin ilk hecesinde görülen tekrarlar, az sayıda da olsa orta veya son hecelerde de olabilmektedir. Çoğunlukla aruz ölçüsüyle yazılan bu şiirler, “eğlence, şaka veya tekerleme kabilinden şiir ananesinin” (Çelebioğlu 1985, s. 28) bir parçasıdır. Nesimi, Feyzi, Lutfi, Ali, Abdi, Rahmi, Nehri ve Celal Sılay gibi şairlerin bu türde şiirleri tespit edilmiştir. Lisân-ı pepegî ile “Elifnâme”lerin bir araya getirildiği örneklere de rastlanmaktadır (Aslanoğlu 1984; Çelebioğlu 1985; Türkmen 1985; Birgören 2006; Batislam 2021).

Örnek: Feyzi'nin Lisân-ı Pepegî (Çelebioğlu 1985, s. 29-30):

Fe‘ilâtün (Fâ‘ilâtün) / Fe‘ilâtün/ Fe‘ilâtün/ Fe‘ilün (Fa ‘lün)

Se se sevdim be be ben bir ne ne nevreste güzel

Hü hü hüsnü ge ge gerçi me me mehtâba bedel

Zü zü zülfü se se sevdâsı sı sına düşeli

⁴ Bu konuyla ilgili öncü çalışmasında Amil Çelebioğlu (1985: 27) “bu nevi eserlere *pepegî* veya *kekeme diliyle şiirler* yahut *kekemenâme* denilmesi en uygundur” şeklinde görüş belirtmiştir. İ. Aslanoğlu (1984: 22) ise “Pelteknâme” başlığıyla ele aldığı konu hakkında, elindeki eski bir el yazmasında bu tür şiirler için pelteknâme ifadesinin geçtiğini; buna karşılık halkın bu tür konuşan kişilere kekeme dediğini ve bu yüzden kekemenâme denilmesinin uygun olacağını; pelteknâme denilmesine anlam veremediğini belirtmiştir. Türkmen (1985) ise çalışmasında “Kekeleme Şiirler” başlığıyla ilgili örneklere yer vermiştir.

Va va vardır şi şi şimdi a a ‘aklımda hanel
Be be bebgâ mi mi misli nu nu nutk itse o şûh
Sa sa saçar fe fe femden sü sü sükkerle asel
Ya ya yandın na na nâr-ı a a ‘aşka ‘âşık
E e ey dil bu bu budur ta ta tâ resm-i ezel
Na na nazmım gö gö gördü di di didi pepeđi
Fe fe Feyzî o o olmuş bi bi bir hoşça gazel

3. Kediyi Koydum Torbaya Türküsü

TRT Müzik Dairesi Yayınları THM Repertuarında 1830 sıra numaralı olan *Kediyi Koydum Torbaya* türküsünün yöresi⁵, nota kaydında Trakya; derleyeni Ankara Devlet Konservatuarı; notaya alan ise Muzaffer Sarısözen olarak geçmektedir. Anonim olan ve Hüseyini makamında 9/8’lik ölçülü bu türkü “*Kekeleyerek Okunan Eğlençe Türküsü*” şeklinde tanıtılmaktadır. Türkünün sözleri şu şekildedir:

Kediyi koydum torbaya
Başını soktu çorbaya
Döverim olmaz terbiye
Ali babanın koca kedisi⁶
Kaşlarda⁷ gezer sürüsü
Eve de gelmez birisi
Ciğeri yer yok gerisi
Ali babanın koca kedisi

Araştırmalarımıza göre Kediyi Koydum Torbaya adında başka bir türkünün varlığına daha rastlanmaktadır. Macar Türkolog Ignác Kúnos tarafından derlenen⁸ bu türkünün notasına veya elektronik bir kaydına ulaşılamamıştır. Dolayısıyla kekemeliğe dair herhangi bir bilgimiz yoktur. Bu türküde, ilk iki dizinin sözleri diğer türküyle benzemesine karşılık söz varlığının yapısı açısından farklıdır. Türkünün sözleri şu şekildedir (Kúnos, 1889, s. 384-385; Kúnos, 1998, s. 141-142):

Metin:

Çeviri:

⁵ TRT THM Repertuar Kitabı’nda ise Orta Anadolu olarak geçmektedir.

⁶ Yurttan Sesler Korosu’nun icrasında “Ali Baba’nın Kovalipkosu (?)” şeklinde duyulmaktadır.

⁷ Türk Dil Kurumu Sözlüğünde “bağ ve bahçelerde toprak yığarak yapılan sınır, set” olarak geçmektedir. (URL1).

⁸ Ignác Kúnos’un (1889) çalışmasının ikinci cildinde “Vegyes dalok” (Karma Şarkılar) başlığı altında bu türkünün sözlerine yer verilmiştir.

Kediji kojđum torbaja,	Kediyi koyđum torbaya
baséné sokmus corbaja,	Başını sokmuş çorbaya
janrumu vermem zorbaja.	Yavrumu vermem zorbaya
Hajdé lingo lingo,	Hayde lingo lingo
janém lingo lingo,	Canım lingo lingo
haliamén kézé	Hahamın kızı
papazén kézé.	Papazın kızı
Kedimi kojđum kojnuma,	Kedimi koyđum koynuma
bilezik takmés bojnuna,	Bilezik takmış boynuna
sasté fareler ojnuma.	Şaştı fareler oynuma
Kedimi kojđum ambara,	Kedimi koyđum ambara
eline almés on para,	Eline almış on para
kedimiz olmuş zampara.	Kedimiz olmuş zampara
Kedimi kojđum kapana,	Kedimi koyđum kapana
kacrnes gitmişti tavana,	Kaçmış gitmişti tavana
sécanlar düştü amana.	Siçanlar düştü amana
Kedimi kojđum jorgana,	Kedimi koyđum yorgana
sansaré vurmuş urgana,	Sansarı vurmuş urgana
pisimi vermem korkana	Pisimi vermem korkana

Kayıtlı müzik arşivinde yaptığımız araştırma sonucunda bu çalışmada ele alınan *Kediyi Koydum Torbaya* türküsünün çeşitli kişi ve korolar tarafından icralarına rastlanmaktadır. Bunlar içerisinde en önemli olanı Ankara Radyosu Yurttan Sesler Korosu'nun icrasıdır. Bununla birlikte kendisi de bir kekeme olan Hüseyin Turan'ın Dolu (2012) albümündeki bir icrası; Yedi Kocalı Hürmüz (2009) filminde Berber Hasan adlı kekeme bir karakteri oynayan Cengiz Küçükayvaz'ın, orijinal film müzikleri (Kalan Müzik) albümündeki icrası; Seksenler dizisinde Ergun karakteriyle (Ergun Plak) oynayan Serhat Kılıç'ın dükkân önündeki icrası dikkat çekici diğer örneklerdir. (Bakınız: URL2, URL3, URL4).

Türkiye'de halk müziğinin kurumsallaşmasında köşe taşı olan Ankara Radyosu Yurttan Sesler Korosu, türkülerin pek çok özgün örneğini de tanıtmaya ve yaşatmaya işlevinde bulunmuştur. İş türküleri, kahramanlık türküleri, sıla türküleri, asker türküleri, hayvan türküleri ve güldürü türküleri gibi içerikler, Yurttan Sesler yayınlarını renkli hale getirmiştir. Halk müziğinin bu tür örnekleri, önemli gün ve haftalar, sosyal ve siyasal olaylar, serbest yayın içeriği bağlamında icra edilmiştir. Söz konusu türkülerden birisi de bu çalışmada ele alınan *Kediyi Koydum Torbaya* türküsüdür (Alpyıldız, 2012, s. 90; Alpyıldız, 2018, s. 172).

Bu türkünün anonsu Muzaffer Sarısözen tarafından şöyle yapılmıştır:

“Kedinin de türküsü var aziz dinleyiciler! Kedinin türküsünü yakan galiba biraz dilinde tutukluk var. Biraz rekaketi var çünkü türkü onu gösteriyor. Bu türkü Hamsiyi Koydum Ta Ta Tavaya nev’inden bir şey. Fakat ilk defa işitiyoruz. Kediye Koydum To To To Torbaya, Başını Soktu Ço Ço Ço Çorbaya” (TRT, 2002, Albüm).

3.1. Türkünün Yapısal Çözümlemeleri

Kediye Koydum Torbaya // Başını Soktu Çorbaya adlı türkü, söyleyiş tarzı itibarıyla kekemename veya pelteknâme (pepenâme) örneği bir eğlence-güldürü türküsüdür. Farklı bir ifadeyle bu türkü, “*Kediye Koydum To To... Torbaya // Başını Soktu Ço Ço... Çorbaya*” biçiminde bir kekeme taklidiyle söylenmektedir. Dolayısıyla kekemelik kendisini -çoğu kekemenâme veya pelteknâme örneklerindeki gibi- yazıda/yazılış biçiminde değil ezgiyi seslendirişte (söyleyişte) göstermektedir. Burada engelliliğin (kekemeliğin) fark edilebilirliği, doğrudan söz varlığında (şiirde) değil, sözün/şiirin kekemeleri taklit etmek için müziğe koşulan birlikteliğinden ve söyleyiş tarzından gelmektedir. Türkünün 8’li hece ölçülü sözlerine bakıldığında (okunduğunda), kekemelik kendisini hemen ele vermez. Yazılı metin bağlamında kekemeliğin fark edilebilirliği ise kekeme taklidiyle havalandırılan bazı sözcüklerin tekrara dayalı hecelerinin notasyondaki anlaşılabilen varlığıdır.

Sosyal yaşam içerisinde engelliliğin fark edilebilirliğinin çeşitli boyutları vardır. Çoğu engellilik türü, dışarıda gezen bir çift gözün radarına girmeyebilir. Lerner ve Straus (2006, s. 9) tarafından da işaret edildiği gibi “bir engellilik, icra edilene kadar görünmez kalabilir”. Bununla birlikte L. J. Davis’e (1995, s. 13) göre “engellilik, duyular âleminde mevcuttur. Engelli beden, duyular aracılığıyla somutlaşır”. Kekemelik de bu bağlamda -ister gerçek, ister taklitli olsun- bir icra (konuşma) sırasında açığa çıkar. Başka bir deyişle, görsel olarak gizlenebilen; işitsel olarak ortaya çıka(rı)labilen bir türdür.

Engelliliğin, gerçek (engelli) kişinin icrasıyla fark edilebilirliğinin ikinci boyutu ise bu icranın/hareketin, engelliliğin kültürel olarak yapılandırılmasının tetikleyicisi veya ilham vericisi olmasıdır. Örneğin topal birinin seke seke yürümesi, topallığın taklit edildiği bir oyuna veya dansa dönüştürülebilir. Yine kekeme bir insanın, konuşmasında “yarı yolda bırakılan cümlelerin” (St. Pierre, 2012, s. 7) zihinlerdeki yankısı, taklit esaslı başka kültürel unsurların icadına ve icrasına kapı aralayabilir. Bu çalışmada ele alınan Kediye Koydum Torbaya türküsü ise bu çerçevede düşünülmelidir.

Bu noktada şöyle bir soru sorulabilir: Taklit yoluyla icra edilen kekemelik nerede gerçekleşiyor? Metnin ve müziğin icracıdan kekemeliği taklit etmesini istediği yerler, dize sonlarıdır. Türkünün söz varlığına bakıldığında -sözcüklerdeki hecelerın tekrarına dayalı olarak- icra edilen kekemelik, ilk üç dizenin sonlarındaki sözcüğün ilk hecesinde gerçekleşmektedir. Birinci kıtada “*Kediye Koydum To To... Torbaya // Başını Soktu Ço Ço... Çorbaya // Döverim Olmaz Te Te... Terbiye*” şeklinde bir söyleyiş tarzı söz konusudur. Fazladan bir sözcük ile (Koca) 8’li hece ölçüsü kalıbının bozulduğu dördüncü dizede ise “*Ali Babanın Ko ko ko...ca Kedisi*” şeklinde kekeme söyleyişine rastlanmaktadır.

Burada kekemelik son dizede değil; ondan önce araya yerleştirilen sözcüktedir.

Muzaffer Sarısözen'in Yurttan Sesler Korosu'nun icrasında ise bu dize -yanlış anlaşılmasaydı- "*Ali Baba'nın Kovalipkosu*" (*kovalipko lipko/kovalipko lipko, kovalipkosu*) şeklinde duyulmaktadır.⁹ İkinci kıtada ise "*Kaşlarda Gezer Sü Sü.. Sürüsü // Eve De Gelmez Bi Bi ... Birisi // Ciğeri Yer Yok Ge Ge... Gerisi // Ali Babanın Ko ko ko...ca Kedisi*". Türküde kekeme taklitli söyleyiş tarzı, *t-ç-k-s-b-g* seslerinin telaffuzundaki takılmalarla gerçekleştirilmektedir.

Kediyi Koydum Torbaya türküsünde kekemeliğin dize sonlarına yerleştirilmesi, akıcı ve anlaşılabilir bir giriş için oldukça işlevsellik sağlamaktadır. Türkünün dize başlarındaki toplam beş heceli iki sözcüğün tam ve hızlı telaffuzu, "konuşma akıcılığının karmaşık doğasını en aza indirmektedir" (Goldmark, 2006, s. 98). Bu açıdan "dinleyicinin, yarı yolda bırakılan cümlelerden sözdizimini çözmek için daha çok kafa yorduğu" (St. Pierre, 2012, s. 7) bir durumun da önüne geçilmektedir. Diğer taraftan dize sonlarındaki sözcüklerin telaffuzundaki kekemelikler, azaltılmış bir akıcılık ortaya çıkarır. Başka bir ifadeyle arttırılmış akıcılık, yerini azaltılmış akıcılığa bırakır. İlgili sözcükleri kekeme taklidi yaparak telaffuz edebilme çabasının ve becerisinin meydana getirdiği (geçici) kesintiler, müziğin devam eden ritmi içerisinde rayına oturtulur. Burada gerçekleşen kekemelik, konuşma değil şarkı söyleme esaslı olduğundan, müziğin ritmi farklı bir akıcılık sağlar. İlgili sözcük(ler), kekeleme ile geçici kesintiye uğrasa da o sözcükleri kovalayan bir ritim vardır. İcracı, belirli bölümlerde kekelese de bu zamansal düzenlilik çizgisinde akıp giden ezgiyi yakalar. Başka bir deyişle kekemelik, ritimle senkronize bir şekilde icra edilir ve planlı yerde bitirilir.

Müzikte, dokuz zamanlı bir ölçü olan 9/8'likler, üç tane iki zamanlı ve bir tane üç zamanlı ölçülerin birleşmesinden oluşurlar. 9/8'lik ölçüler, "2+2+2+3", "2+2+3+2", "2+3+2+2" veya "3+2+2+2" düzenlemesiyle bir araya getirilirler. 9/8'lik ölçülü Kediyi Koydum Torbaya türküsü ise "2+3+2+2" şeklindedir. 9/8'lik ölçü, bu türküye oynaklık kazandırmaktadır. Ezgi içerisinde kekemeliğin gerçekleştirildiği üç bölüm vardır.

Bunlardan birincisi, yukarı şekildeki gibidir ve ilk portede söyleyişte bir aksaklık görülmez. İkinci portede ise iki zamanlı vuruşta sözcüğün ilk hecesi kekelemeye başlanır; ardından gelen üç zamanlı vuruşta sözcükteki ilk ve ikinci heceler anlamlı bir bütün oluşturacak şekilde birleştirilir; daha sonraki iki zamanlı vuruşta sözcükteki son ek de yerleştirilerek kekemelik giderilir. Yine bu noktada kekemeliğin giderilmeye başlandığı üç zamanlı vuruş, süre değeri dolayısıyla, icracıya zamansal bir genişlik sağlar. Bu noktada üç zamanlı yapı içerisindeki bir vuruşluk nota [J] ise -sahip olduğu süre değeri açısından-

⁹ Bu dizinin neden farklı bir söz varlığıyla icra edildiğine dair herhangi bir bilgiye ulaşamamıştır. Bu sözcük bir kedi adı olabileceği gibi kediyile ilgili bir niteleme sıfatı da olabilir.

ve uyak örgüsü gereği kekeme olarak söylenmeye çalışılan sözcükleri tahmin edip birleştirebilir. Her ne kadar, *Kediyi Koydum Torbaya // Başımı Soktu Çorbaya* dizelerindeki anlam örüntüsü ve kafiyeleniş, [Torbaya →Çorbaya] karikatürize edilmiş veya absürt bir durum ortaya çıkarsa da “Ço, Ço, Ço....” hecesinin “Çorbaya” evrileceği, kültürel belleğe kodlanan şiir bilgisine dayanmaktadır.

3.2. Kekemeliğin Mizahi Çerçevesi

Evrensel olarak engellilik ve mizah ilişkisinin -birbiriyle paradoks oluşturan- başlıca iki boyutu bulunmaktadır. Bunlardan birincisi etik bir değer olarak “başkalarının trajedisine gülmenin şüpheli meşruiyeti” (Bingham ve Green, 2015, s. 9); ikincisi ise üstünlük duygusu olarak zihinsel ve bedensel farklılıklarla alay edebilmenin cüretidir. Farklı bir ifadeyle toplumsal normlar, engelli kişilere karşı gülmeyi hoş karşılamazken; sosyal ve kültürel unsurlar-ürünler-zeminler engelliliği, gülmenin ve eğlencenin malzemesi yapmaktadır. Bu açıdan engelliliğin “gülmeye yol açmak gibi hazin bir ayrıcalığa sahip olduğu şüphe götürmez” (Bergson, 2014, s.17) bir gerçekliktir. “Engelli olmanın özünde, komik olan çok az şeyin olması” (Venkatesan, 2022, s. 1) ile engelliliğin/engelli insanın kahkaha nesnesi olması, engellilik ve mizah ilişkisinin bir paradoksu olarak ortaya çıkar.

Dünya üzerinde engelliliğin, eğlence ve mizah amaçlı kültür ürünlerine tema ve konu olmasının tespit edilemeyecek uzun bir geçmişi bulunmaktadır. Genellikle körler, topallar, sağırlar ve dilsizler, toplumsal stereotipe uygun olarak tasvir edilerek söz ve hareket komiği etrafında gülmenin yapı taşları haline getirilir. Kekemelik de “sosyal becerisizlik (social ineptness) stereotipinin” (Goldmark, 2006, s.104) etrafında gülmenin malzemesi olarak inşa edilen bir konuşma bozukluğudur. Kekeme kişinin konuşması sırasında hava akışının tıkanmasıyla çıkaramadığı seslerin tekrarları ve buna bağlı olarak çeşitli istemsiz hareketleri (göz kırpma, çene titremesi, yüz buruşturma vb.) kekeme insanları “kültürel bir öteki” (Mitchell ve Snyder, 2006, s. 206) şeklinde konumlandırarak eğlence ve mizah unsuru haline getirir. Bu açıdan kekemelik, temel eğlence için insani bir zayıflığı ve eksikliği tasvir etmek amacıyla kültürel ürünlere yerleştirilir. Kekemeler, eğlence dünyasının saf ve kandırılabilir bir tipidir.

Kediyi Koydum Torbaya türküsünün TRT THM Repertuarında kayıtlı bulunan notasında, başlığın altında parantez içinde “*Kekeleyerek Okunan Eğlence Türküsü*” ifadesi dikkat çekmektedir. Bu bilgi, türkünün konusu ve işlevi hakkında tanımlayıcı bir açıklamadır. Bu bağlamda bu türkü, özgün bir örnektir.

Kediyi Koydum Torbaya türküsünde kekemelik “sosyal becerisizlik (social ineptness) stereotipi” (Goldmark, 2006, s.104) olarak işlenmektedir. Türküde, kedinin sosyal beceriksizliğini (sakarlığını) ve şımarıklığını, kendi konuşma beceriksizliği ile anlatmaya çalışan kekeme birisi vardır. Mizah ve eğlenceyi ortaya çıkaran ilk boyut, hayvan (kedi) teması veya içeriği ile bu taklitli performansla dayanmaktadır. İkinci boyut ise engelliliğe yönelik kolektif bilinç dışındaki imajın, engelli olmayan bireylerin üstünlük duygusuyla mizaha dönüştürmesidir.

Mizah alanında Platon, Aristoteles, Thomas Hobbes, Arthur Schopenhauer ve Sigmund Freud gibi birçok filozofun çalışmalarıyla gelişen üstünlük kuramı, “başkalarının zayıf ve aşağı olmalarına gülenlerin varsayılan üstünlüğünden kaynaklanır” (Bingham ve Green, 2016, s. 96). Bununla birlikte kişinin kendi geçmişine karşı bir üstünlük hissine de dayalı olan bu mizah kuramı “genellikle komik eğlenceye eşlik eden duygusal tepkiyle ilgilenir ve bunun eğlence nesnesine karşı keyifli bir üstünlük hissi olduğunu savunur” (Lintott, 2016, s. 347). Bunun yanı sıra “bedensel çirkinlik ve bozuklukların kendi bedeninde olmamasından duyulan memnuniyet” de bu teorinin boyutları arasındadır (Öğüt Eker, 2014, s. 142).

Kediye Koydum Torbaya türküsünde eğlendirme ve güldürme amaçlı kekeme taklidi yapıp türkü söyleyen icracı, sosyal becerisizlik (social ineptness) stereotipini karakterize etmesinin yanı sıra geçici kekemeliği ile bir hüner sergilemekte; varsayılan üstünlüğünü de kendisi ve dinleyenlere göstermektedir.¹¹ Kekemelik deneyimi rol için ve rol boyunca olan icracı, bir taraftan üstünlük hissiyle yeteneklerini gösterirken; diğer taraftan da taklit edip yerine geçtiği kekeme kişinin neler yapamayacağını veya nasıl yapacağını yan yana getirir. Burada kekeme kişinin konuşma bozukluğunu işaretlemesi ile kekeme kişinin, kekeleyerek de olsa şarkı söyleyebilme becerisi göstermesi arasında ironik bir durum ortaya çıkmaktadır.¹² Bu bağlamda üstünlük duygusu etrafında mizah ve eğlencenin oluşturulmasının ilk cephesi, taklitli performansı gerçekleştiren kişinin egosuna dayanmaktadır. Bu performans, bir konuşma engelliliği türü olan kekemeliğin kültürel inşasının önemli bir aşamasıdır.

Üstünlük duygusu bağlamında mizah ve eğlence oluşturulmasının ikinci boyutu ise dinleyicilerdir. Kültürel senaryonun bir parçası olarak kekemeliğin taklit edildiği türküyü ve taklidi gerçekleştiren icracıyı dinleyenler, eğlencenin inşa edilmiş normallığı içerisinde üstünlük hissiyle yoğunlaşmış bir davranış sergilerler. Dinleyicilerin, kekemeye veya kekemeliğe gülmeleri, onlarla aynı niteliğe (yetersizliğe/bozukluğa) sahip olmamanın verdiği bir gurur patlamasıdır. Bu noktada altının çizilmesi gereken bir husus vardır.

Kediye Koydum Torbaya türküsü, kekemeliğin taklidine dayalı olarak üretilen ve icra edilen bir üründür. Giriş bölümünde de belirtildiği üzere bu örnek, engelli insanların engelli olmayan insanları eğlendirmek için damgalandığı (cücüler vb.) sahnenin bir parçası değildir. Dolayısıyla bu taklit esaslı temsili performansta doğrudanlık ve öz temsil biçimi yoktur. Dinleyici üstünlük hissiyle çevrelense de gülmenin merkezine yerleştirilen kişi, engellinin (kekemenin) kendisi değil taklitçidir. Bu bağlamda söz konusu türkünün, engelli folkloru çerçevesinde engelli performansı değil; engelliliğin (kekemeliğin) temsili veya temsilde engellilik olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Buna karşılık negatif

¹¹ İcra bağlamları çerçevesinde kaydedilmiş performanslar ya da canlı (yüz yüze) performanslar açısından çözümlenmeler genişletilebilir.

¹² İroninin daha da dikkat çekicisi, gerçek hayattaki kekeme kişilerin genellikle şarkı söylerken daha akıcı olmaları; bazı durumlarda da kekelememeleridir. Farklı bir ifadeyle kekeme kişilerin, konuşmanın süresel özelliklerini şarkı söylerken daha iyi ve bazen de eksiksiz yerine getirdikleri bilinmektedir. “Şarkı söyleme sırasında elde edilen akıcılık genellikle azaltılmış konuşma hızına, ezberlenmiş materyale, anlamsal olarak azaltılmış içeriğe veya empoze edilen bir ritme bağlanmıştır” (Glover, vd. 1996, s. 513).

mizah örneği olarak biz ve öteki işaretlemesi yapılan Kediye Koydum Torbaya türküsü, icracı ve dinleyicilerin üstünlük hissini cilalama veya özdeğer duygularını okşama açısından “başkalarının pahasına şaka yapma isteğinin devam ettiğinin kanıtıdır” (Bingham ve Green, 2015, s. 12). Bu tür mizah, sosyal olarak kabul edilemeyen veya hoş karşılanmayan durumların, eğlence maskesi altında gizlenerek kontrolden kaçınma ve psikolojik rahatlama amacıyla kullanılmasıdır. (Bakınız, Bingham ve Green, 2015). Bu olgu, mizah ve gülmenin oluşması için gerekli olan uyumsuzluğun da bir göstergesidir. Bu bağlamda mizahtaki uyumsuzluk kuramı çerçevesinde çözümler şöyle genişletilebilir:

Immanuel Kant, D. Hartley, W. Hazlitt, J. Beattie, A. Schopenhauer ve S. Kierkegaard gibi önemli isimler tarafından geliştirilen mizahtaki uyumsuzluk kuramında, “eğlencenin nesnesinin bir tür uyumsuzluktan oluştuğu ve gülmenin uyumsuz olandan alınan keyfin bir ifadesi olduğu ileri sürülür” (Kulka, 2007, s. 320-321). Sosyal yaşam içerisinde engelli kişilere gülmeye karşı oluşan etik değerler ile engelli kişilerin mizah ve gülmenin malzemesi yapılması, başlı başına bir uyumsuzluk örneğidir. Bingham ve Green’e (2015, s. 17) göre “uyumsuz mizah, geleneksel normları ve değerleri yansıtan veya tersine çeviren bir ayna” işlevi de görebilir. Kediye Koydum Torbaya türküsü de tersine yürütülen normlarla ortaya çıkan uyumsuzluğun bir ürünüdür. J. Morreall (2009b, s. 68-70) tarafından belirtildiği gibi “mizah, pratik ve bilişsel kopmalarla oluşur... Bu kopuş, “eğlence ve olumsuz duygular arasındaki doğal karşıtlıkta kendini gösterir”. Dolayısıyla engelliliğin -taklitli bir performans olsa da- mizahın merkezine yerleştirilmesi, bu uyumsuzluk bağlamında değerlendirilmelidir.

Sonuç

Dünyadaki tabiat varlıklarının yanı sıra insan ve hayvan türlerinin davranışlarını, seslerini veya konuşmalarını benzetmeye çalışarak gerçekleştirilen bir eylem olan taklit etme, oyun ve dans başta olmak üzere pek çok kültürel ürünün temelinde yer almaktadır. İnsan varlığı içerisinde taklidin yoğunlaştırıldığı grupların başında ise engelliler gelmektedir. Engellileri taklit etmenin temel amacı ise eğlendirmek ve güldürmek şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

Uluslararası ve ulusal düzeyde pek çok engellilik türünün kültürel ürünlere karakter, tema ve konu olması, yukarıda da açıklandığı üzere, bilinen bir olgudur. Kediye Koydum Torbaya türküsü de engelliliğin (kekemeliğin) kültürel olarak yapılandırılan bir olgu olduğunun halk müziği cephesinden başka bir kanıtı görünümündedir. Bu açıdan tek bir örnekten hareketle genellemelere gidilmediğinin ayırt edilmesi gerekmektedir. Kediye Koydum Torbaya türküsünde kekemelik (diğer kültür alanlarındaki-ürünlerindeki taklitli konuşma temsillerinin haricinde) müzik eşliğinde taklit edilerek türkünün (şarkının) söylendiği bir konuşma engelliliği türü olarak yapılandırılmıştır.

Bu açıdan kekemeleri taklit etme amaçlı oluşturulan şiirlerin (kekemenâmeler-pelteknâmeler) yanı sıra kekemeleri taklit etmek için bir türkünün havalandırılması da engelliliğin (kekemeliğin) kültürel bir unsur olarak kullanılabilir potansiyeline dair

çarpıcı örneklerdir. Engelliliğin kültürel olarak yapılandırılmasının iki boyutlu olduğu görölmektedir. Bunlardan birincisi, engellilerin kendi icrasına veya öz temsiline dayanan (cüce vb.) kültürel örneklerdir. Bu örnekler, engelli folkloru olarak işaretlenebilmektedir. Konunun ikinci boyutu ise engellilerin öz temsili olmayıp, engelliliğin taklidine dayalı veya konusunu ve adını bu nitelikten alan örneklerdir. Bu doğrultuda herhangi bir engelliliğin taklidinin yapıldığı bir oyun veya dansın (Körebe, Topal Oyunu, vb.) yanı sıra bu çalışmada ele alındığı gibi kekeme taklitli bir türkünün, engelliliğin taklitli ve temsili folklorik tezahürleri arasında olması dikkat çekicidir. Dolayısıyla Kediye Koydum Torbaya türküsü, engelli folkloru çerçevesinde değil; engelliliğin taklitli bir örneği olarak yorumlanmalıdır. Kekemelik örneğinde engelliliğin kültürel olarak yapılandırılmasının başlıca işlevinin, mizah ve eğlendirme olduğu ortaya çıkmaktadır. Negatif bir mizah örneği olan bu durum, toplumsal normlar tarafından girilmesine set çekilen bir alanın, bağlamsal şartlara göre sınırlarının değişebileceğini ve farklı düzeyde yapılandırılabilceğini de bizlere göstermektedir.

Kaynaklar | References

- Alpyıldız, E. (2012).Yerelden ulusala taşınan müzik belleği ve Yurttan Sesler. *Milli Folklor*, 24, (96), 84-93.
- Alpyıldız, E. (2018).*Yurttan Sesler: Ankara Radyosu'ndan Türkiye'ye açılan pencere*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Aslanoğlu, İ. (1984).Halk ve saz şiiri türlerinde bilinmeyen örnekler. *Folklor ve Etnografya Araştırmaları*. 17-29.
- Bailey, K., Harris, St J., Simpson, S. (2015).Stammering and the social model of disability: Challenge and opportunity. *Procedia -Social and Behavioral Sciences* 193, 13-24. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.03.240>.
- Batıslam, H. D. (2021).Lisân-ı pepegî (kekeme dili) ile yazılmış bir Elifnâme örneği. *Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, 7, (4), 964-976.
- Bergson, H. (2014).*Gülme-Gülücün anlamı üzerine deneme*. (D. Çetinkasap, çev.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Bingham, S. C., Green, S. E. (2015).Aesthetic as analysis: Synthesizing theories of humor and disability through stand-up comedy. *Humanity&Society* 40, (3), 1-28. <https://doi.org/10.1177/0160597615621594>.
- Birgören, H. (2006).Pelteknâme. *Türk Dünyası Edebiyat Kavramları ve Terimleri Ansiklopedik Sözlüğü*, (c. 5, s.89). Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Blank, T. J., Kitta, A. (2015).The Anatomy of ethnography: Diagnosing Folkloristics and the conceptualization of disability. Trevor J. Blank and Andrea Kitta (Ed.). *Diagnosing Folklore: Perspectives on Disability, Health, And Trauma* (3-22). Jackson: University Press of Mississippi.
- Briggs, Charles L. (2008).Disciplining Folkloristics. *Journal of Folklore Research*, 45 (1), 91-105.
- Brignell, A., Krahe, M., vd. (2020).A Systematic review of interventions for adults who stutter. *Journal of Fluency Disorders*, 64, 105766. <https://doi.org/10.1016/j.jfludis.2020.105766>.
- Cleto, S. B. (2018).Bodies of stories: Disability and Folklore in nineteenth-century British literature. Degree Doctor. The Ohio State University.
- Couser, G. T. (2006).Disability, life narrative, and representation. L. J. Davis (Ed.). *In The Disability Studies Reader* (399-404). New York: Routledge.
- Cureton, A., Wasserman, D. (Ed). (2020).Introduction. *Philosophy and disability*. (Xxiii-Xlv). Newyork: Oxford University Press.
- Çelebioğlu, A. (1985).Kekeme dili (lisan-ı pegegi) ile şiirler. *Türk Folkloru Araştırmaları* 2. 27-34.
- Davis, L J. (1995).*Enforcing normalcy: Disability, deafness, and the body*. New York: Verso.
- Davis, L. J. (2006).Introduction. L. J. Davis (Ed.). *In the disability studies reader* (xv-xviii.). New York: Routledge.

- Glover, H., Kalinowski, J., Rastatter, M. (1996).Effect of instruction to sing on stuttering frequency at normal and fast rates. *Perceptual and Motor Skills*, 83, (2), 511–522. DOI: 10.2466/pms.1996.83.2.511.
- Goldmark, D. (2006).Stuttering in American popular song, 1890–1930. In *Sounding Off: Theorizing Disability in Music*. (75-90). N. Lerner and J. N. Straus (Eds). New York: Routledge.
- Harrison, J. C. (2011).*Redefining stuttering: What the struggle to speak is really all about*. San Francisco: Words That Work.
- Howe, B., Jensen-Moulton, S., Lerner, N., Straus, J. (Ed.) (2016).Introduction: Disability studies in music, music in disability studies. *The Oxford Handbook of Music And Disability Studies*. (1-14). New York: Oxford University Press.
- Howe, B. (2020).Music and disability studies. *Music Research Annual*. 1, 1–29. <https://doi.org/10.48336/95cv-zb20>.
- Kulka, T. (2007).The Incongruity of incongruity theories of humor. *Organon F*, 14, (3), 320-333.
- Kúnos I. (1889).*Oszmán-Török Népköltési Gyűjtemény 2. [Osmanlı Türk Halk Edebiyatından Örnekler]*. Budapest: Magyar Tudományos Akadémia.
- Kúnos, I. (1998).*Türk halk türküleri*. (Haz. Ali Osman Öztürk). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Mitchell, D., Snyder, S. (2006).Narrative prosthesis and the materiality of metaphor. L. J. Davis (Ed.). In the *Disability Studies Reader* (205-216). New York: Routledge.
- Morreall, J. (2009).Humour and The conduct of politics. Sharon Lockyer and M. Pickering (Eds.). *Beyond a joke: The limits of humour*. (65-80). New York: Palgrave.
- Öğüt Eker, G. (2014).*İnsan kültür mizah. Eğlence endüstrisinde tüketim nesnesi olarak mizah*. (2. B.s). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Prahlad, A. (2024).American Folklore studies and disability: An Introduction. *Journal of American Folklore* 137, (545), 269–292. <https://doi.org/10.5406/15351882.137.545.01>.
- Riddle, C. A. (2020).Disability and disadvantage in the capabilities approach. A. Cureton and David T. Wasserman (ed.). *Philosophy And Disability*. (229-244) Newyork: Oxford University Press
- Siebers, T. (2006a).Disability in theory from social constructionism to the new realism of the body. L. J. Davis (Ed.). In *The Disability Studies Reader*. (173-184). New York: Routledge.
- Siebers, T. (2006b).Folk belief. G. Albrecht, D. Mitchell, S. Snyder, S. (Eds). (736-737). *Encyclopedia of Disability* 5. SAGE Publications,
- Siebers, T. (2008).*Disability theory*. Ann Arbor: University of Michigan Press.
- St. Pierre, J. (2012).The Construction of the disabled speaker: Locating stuttering in disability

studies. *Canadian Journal of Disability Studies* 1, (3), 1-21. <https://doi.org/10.15353/cjds.v1i3.54>.

Straus, J. N. (2006).Normalizing the abnormal: Disability in music and music theory. *Journal of the American Musicological Society* 59, (1): 113-84

Straus, J. N., Lerner, N. (2006).Introduction: Theorizing disability in music. N. Lerner and J. Straus (ed.). *Sounding Off: Theorizing Disability in Music*. (1-10). New York: Routledge.

TRT Müzik Dairesi Başkanlığı. (2002).TRT Arşiv Serisi 3 Muzaffer Sarısözen Albümü. [CD].

Türkmen, F. (1985).Halk şiirinde az kullanılan bazı nazım şekilleri ve türleri. *Türk Kültürü*, 270, 358-366.

Venkatesan, S. (2022).Humor in disabilities and impairments. *Paripex-Indian Journal of Research*, 11, (7), 1-4. DOI:10.36106/paripex/4905721.

İNTERNET KAYNAKLARI

URL1: Türk Dil Kurumu. (t.y.). Güncel Türkçe Sözlük. 14 Mart 2025 tarihinde <https://sozluk.gov.tr/> adresinden erişilmiştir.

URL2: YouTube. (t.y.). [Video onp5fNFeEEk]. 15 Mart 2025 tarihinde <https://www.youtube.com/watch?v=onp5fNFeEEk> adresinden erişilmiştir.

URL3: YouTube. (t.y.). [Video -BO-jBRsSaMo]. 15 Mart 2025 tarihinde https://www.youtube.com/watch?v=-BOjBRsSaMo&list=PLOP8MwvFE7nNIH_i9ZUSjldCgwHGzfFoQ&index=10adresinden erişilmiştir.

URL4: YouTube. (t.y.). [Video 0vMsgfJingU]. 15 Mart 2025 tarihinde <https://www.youtube.com/watch?v=0vMsgfJingU> adresinden erişilmiştir.

EKLER:

T R T MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
T H M REPER TUAR SIRA No : 1830
İNCELEME TARİHİ : 22 - 2 - 1978

YÖRESİ
TRAKYA

KİMDEN ALINDIĞI

SÜRESİ ♩ = 224

KEDİYİ KOYDUM TORBAYA
(KEKELEYEREK OKUNAN EĞLENCE TÜRKÜSÜ)

DERLEYEN
Ankara Devlet
Konservatuarı

DERLEME TARİHİ
1951

NOTAYA ALAN
M. SARİSÖZEN

KE Dİ Yİ KOY DUM TO TO TO TOR BA YA TO TO TO TOR BA YA
KAŞ LAR DA GE ZER SU SU SU SU RU SÜ SU SU SÜ RU SÜ

BA SI Nİ SOK TU CO CO CO CO CO CO CO CO CO CO CO CO
E VE DE GEL MEZ Bİ Bİ Bİ Bİ Bİ Bİ Bİ Bİ Bİ Bİ Bİ Bİ

CO CO CO CO R BA YA DÖ VE RİM OL MAZ TE TE TE TER Bİ YE
Bİ Bİ Bİ Bİ Rİ Sİ Cİ ĞE Rİ YER YOK GE GE GE GE Rİ Sİ

TE TE TE TER Bİ YE A Lİ BA BA NİN KO KO KO KO KO KO
GE GE GE GE Rİ Sİ " " " " " " " " " " " "

KO KO KO KO KO CA KE KE KE Dİ Sİ uysa

-1-

KEDİYİ KOYDUM TORBAYA
BAŞINI SOKTU ÇORBAYA
DÖVERİM OLMAZ TERBİYE
ALİ BABANIN KOCA KEDİSİ

-2-

KASLARDA GEZER SÜRÜSÜ
EVEDE GELMEZ BİRİSİ
CİĞERİ YER YOK GERİSİ
ALİ BABANIN KOCA KEDİSİ